

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: **Benn a lapban** egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; **a borítékon** egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Egyház és haza.

Közönségesen ismert tény ma már, hogy a nőnek mérhetetlen befolyása és döntő szerepe van az egyéni, társadalmi, politikai életre egyaránt. Titkon bár és csendesen, lassan bár és észrevétlenül, de mindig ott él, ott mozog, ott dolgozik az emberi élet minden nyilvánulásában az az ellenállhatatlan erő, melynek számbavétele nélkül sok esetben sem eredetét, sem logikai egybefüggését nem ismerhetjük fel az eseményeknek, úgyhogy gyakorta követnünk kell a francia példabeszéd utmutatását: „Cherchez la femme!”

Káros-e, vagy előnyös életadó-e, vagy halált-hozó ez a befolyás, mindig attól függ, milyen erkölcsi valóság az a nő. Romlást, pusztulást idéz elő, ha benne a tagadás szelleme veté meg lábait; élet, megújulás szülője, ha az örök jónak elve vezérli szívének mozdulásait. Átok a világra, a hatásának körébe esőkre, ha a paradicsomi kigyó tanácsán jár; áldás, ha így tud szólni alázatos szájjal: „Imhol az Urnak szolgáló leánya!”

És ha ez igaz, mint a hogy igaz volta mellett évezredek történelme tanuskodik, egyáltalában nem szabad könnyelmű kicsinyléssel mérlegelni az u. n. gyengébb nem szellem-erkölcsi tevékenységének kihatásait. Lassankint kezdjük is belátni mindnyájan, hogy sokszor többet ér a nőnek gondos keze s erényekben gazdag szíve, mint a férfinak izmos karja és széles tudása; kezdjük elismerni, hogy a férfinak nem egyszer romboló, sebetütő munkássága, végbefejezésében, közeledés helyett inkább távolodást eredményezne a tökély nagy céljától, ha az élet küzdelmes harcterén a mérséklés, szelidítés, vigasztalás, békítés, részvét angyalainak képiben nemes női kezek nem sietnének a nyitott sebeket be-
kötözni.

Valóban számtalanszor becsesebbnek bizo-

nyul a szelid zephir, mely megfürdik a virág illatában és azt szárnyain széjelhordozza, mint a hatalmas orkán, mely tisztítja ugyan a levegőt, de száguldó menetét romhalmazok jelzik!

S mégis, hogy a nőnem ezen tiszteletre-méltó tulajdonát s e tulajdonokra támaszkodó hivatását a maga roppant fontosságában felfogni és méltányolni igyekszünk, egyházi, vallási célokra is kamatozni képes tökének minősítjük: csakis az újabb időkben történik. Ősi ellenségeink, a r. katolikusok ugyan már egy kissé régebben is felismerték a nők használhatóságát az egyház szolgálatában s lázas sietséggel, lankadatlan buzgalommal állítják fel egyik leánynevelő intézetüket a másik után; ezenkívül egyháztársadalmi téren is minden lehető és lehetetlen eszközt megpróbálnak, hogy a nőket valóságos misszionáriusokká képezzék. Számításukban nem is csalódnak. Erre vall minden eddigi eset s csak maga a vegyesházasságok révén kapott nyeregsége is, mely a „Prot. Egyh. és Iskolai Lap” vezércikkéhezjének helyes észrevétele szerint, jobbadán az ezen irányban kifejtett propaganda gyümölcse. A mi pedig minket illet, habár az utóbbi években örvendetes haladást észlelhetünk is, a nőnevelés nagyobb méretű felkarolása dolgában a róm. katolikusoktól sajnos! messzire elmaradtunk.

Ilyen esetben csak becsülni lehet, ha valaki a serkentés, uttörés, útegyengetés szép szerepére vállalkozik és szóval vagy írásban sorompóba lép a nők kül- és belterjesebb és pedig prot. szellemű kiképeztetése érdekében. Elismerést igényelhet a többek közt „Szentmártoni” ur is, ki a budapesti egyházi lap vezető helyén legközelebb lelkes, meggyőző szavakkal kél sikra a nőnevelés szent ügye mellett. Cikkének egész tartalmát aláírom és szívem szerint kívánom, hogy buzdító szavai nyilt fülekre és szívre találjanak azoknál, a kiket illetnek. Az övével egy időben

e lapok hasábjain látott napvilágot egy hasonló tárgyú cikkely, melyben Juhász Sándor vallástanár ur ugyan-csak a prot. leánynevelésért emelt szót. A cél, mely szemé előtt lebeg, vele engem is egyesít, de már utunk, melyen e cél felé futunk, elvlik ott, a hol azt ajánlja: „Alkalmazkodjunk az embereknek azon természetéhez, melynél fogva szeretik gyermekeiket olyan helyre küldeni, a hol azok megtanulnak németül; s ez alkalmazkodásból folyólag állítsunk német vidékeken olyan nőiskolákat, a melyekben — a mint ez a zárdákban a szüleközönség kecségtetésére történik — a növendékek megtanuljanak németül.”

Ez az értelme röviden J. S. vallástanár ur szavainak. Legalább én így fogtam fel azokat és nem kések vele szemben abbéli nézetemet nyilvánítani, hogy a prot. nőnevelés kedvéért sem lenne szép tőlünk, se célszerűnek nem bizonyulna a német nyelv ápolását, pópista mintára, munkába venni. Hazajáró kísértet ez a nyelv a maga sötét multjával egyéb intézményeinkben is, de kivált iskoláinkban s

„Gyászos multnak visszagondolása.
Elviharzott kinnak sarjadása”.

Ne tartson engem senki se elfogultnak, se rövidlátónak a német nyelvvel szemben. Magam is tisztában vagyok vele, hogy mi férfiak sok élet pályán nemcsak hogy kisebb-nagyobb mértékben alkalmas megélhetési eszköz gyanánt használhatjuk e nyelvet, hanem közjogi helyzetünknel fogva néhol mintegy utalva is vagyunk, hogy azt elsajátítsuk.

Nem is kellene egyéb árva fejünknek, csakhogy épen tulajdon jó magunk csempésszük be nemzeti életünk s azzal mindig testvérkezet fogó egyházi lételünk erődítményeibe: a jövő nemzedék képző intézeteibe a trójai falovat. Igen, a hol szükség, legyen hely biztosítva a német szó számára, de egyebünnen irgalmatlanul száműzni kell. „Eljő az idő és az most vagyon”,

hogy ősapáink nyelve a köz- és magánélet minden nyilvánulásában visszahelyezkedjék királyi trónusába. Talpra kell állanunk és nem utánozni, de a legkiméletlenebbül ostorozni kell azt a pópista intézkedést, mely az emberi hiúságnak a nemzeti érdekek rovására is hízelegvén, minden világtájról betelepített idegen ajku férfi- és nőszerezetredekkel terjeszti a céljaira szolgáló kozmopolitismus mótelyét.

Mi efféléket nem tehetünk a legmagasztosabb cél érdekéből sem; nálunk a cél nem szentesíti az eszközöket, mikben a „hegyen-tul” nem válogatósak. Mi a német nyelvet sem dajkálhatjuk, ha csak egy hátunk mögött álló szépsépes multtal szakítani nem akarunk; ha csak a legveszedelmesebb játékot nem akarjuk üzni jövőnköt illetőleg, nem érvén be azzal, hogy magasabb fokon és inkább fiiskoláinkban nyujtunk a német nyelv megtanulására lehetőséget, hanem annak alsóbb és épen női tanintézetekben is csarnokot nyitunk.

Különben is nekünk prot. egyházi szempontból nem olyan nőkre van szükségünk, a kik „sikkesen” tudják kiejteni a „herzig”, „richtig” „kisz ti hand” közkeletű szólásformákat, melyek esetleg ismerve lehetnek a pincér-műveltség kised magaslataig való emelkedésnek, de alapos műveltségü, evangéliumi szellemtől áthatott keblü nőkké nem képeznek senkit sem. A grammatikának jól-rosszul elsajátított szabályai, egy pár gépiesen bemagolt német versezet, legtöbb esetben csak hivalkodóvá teszik a leányokat, különösen a német nyelv tanulásához szegényebb sorsu kortársak irányában. De tovább menve, olyan nőkre sincs semmi szükségünk, a kik bár holmi konyhai németséggel társalkodnak és leveleznek, de nem ismerik az írásokat, sem az Istennek hatalmát; a kik bár közelebbről vagy távolabbról ismerik Goethe és Schiller remekeit, de a biblia szépséges költészete, tanulságos történeti elbeszélései, mély-séges bölcsesége nem képeznek „örömhirt” számukra;

TARCA.

Huszár Gál.

Irta D. Nagy Sándor.
(Folytatás.)

Hogy mily hatással munkált rövid otléte alatt is Huszár Gál s mennyire meghódította a lelkeket az evangelium igaz tudományával, mi sem mutatja jobban, mint az a ragaszkodás s az a buzgalom, melylyel mindent megtesznek érdekében. Még a helyőrség tisztjei is — tehát katonák — élükön Forgách Simon kapitánynyal, felírnak Miksához. kérve közbenjárását atyjánál Huszár Gál érdekében. Folyamodásuk minden sora mutatja a rendületlen ragaszkodást a protestáns hithez, s hogy mennyire szívőkön viselik védencök sorsát, rámutatván mintegy fenyegető hangon arra, hogy kéremük nem teljesülvén, a császári házra s a szerencsétlen házara minő veszélyek háramolhatnak.

Ezen több oldalú felterjesztéseknek azonban nem lett meg az óhajtott eredménye, mert Oláh Miklós és Verancsics A. befolyására a király hajthatatlan maradt. A kassaiaknak még október 21 és 25-én Oláh Miklós ellenjegyzésével kiadott rendeleteiben tudtúl adja, hogy Huszár Gál a fertebb említett okok alapján az ő parancsára fogatott el, és utasítja őket szigorú fenyegetések között, hogy a fogoly ügyébe, s általában a vallás dolgába ne avatkozzanak, de engedelmessékedjenek mindenben Zay Ferencnek.

Ily körülmények között a különben jóakaratu Miksa sem tehetett semmit Huszár Gál érdekében, s azt a tanácsot adta a kassaiaknak, hogy forduljanak egyenesen Verancsicshoz, hogy Huszár Gált ne Egerben, hanem Kassán vizsgáltassa meg.

És a Kassaiak csakugyan Miksa ajánlatára, jóllehet semmi könyörületre s jóakaratra nem számítottak, egy kapitányokból, katonákból s polgárokból álló küldöttséget menesztettek a püspökhöz november második felében. És hogy kérelmeknek annál biztosabb sikere legyen: a város tanácsa 1560. nov. 13-án újra felír a királyhoz, Huszár Gál szabadon bocsátásáért esedezvén.

Kérelmüknek, ha más nem is, de annyi eredménye lett, hogy az egeri püspök nov. 21-én fogadta a küldöttséget, mely azt kérte, hogy vagy maga, vagy helyettese, de mindenesetre Kassán vizsgálja meg Huszár Gált, hogy ez tisztázhassa magát az ellene emelt vádak alól. Együttal kérelmek támogatására kifejtették Verancsics előtt hogy a tanács engedélye nélkül — régi kiváltságuk értelmében — senkit sem szabad kivinni a városból.

A püspök szívesen fogadta a küldöttséget s igyekezett megmagyarázni neki, hogy ő mint kath. főpásztor nem türheti az egyházi rendben benne nem lévő lelkészeket. Majd utasítja Zay Ferencet 1560 november 25-én, hogy Huszárt kezesség mellett bocsássa ki, de mivel az egyház és kath. vallás ilyen háborgatója kánoni vizsgálat nélkül szónoki s papi hivatalt nem viselhet

a kik a ma már — hála Istennek — magyarosodásnak indult német vidékeken megtanulnak ugyan annyit, hogyan kell a szépet a rúttal, a magyar szót a némettel egész a nevetségességig keverni, de annál kevésbé képesek nemes izléssel élvezni a ma már meglehetősen gazdag magyar litteratura classikus termékeit.

Nekünk olyan nők kellenek, „a kikben erő van és Isten lakik“, hogy hitbuzgó nemzedéket neveljenek; gyógyítsanak és könyveket töröljenek. Olyan nőkre kell szert tennünk iskolai nevelés útján, kik nem holt betű értelmében veszik az apostoli tilalmat: „A nők pedig az egyházban hallgassanak!“

Bármily igaz is tehát — mert magam is ismerem jómódu alföldi ref. papot, ki élte egyik legfőbb boldogságát abba látszott helyezni, hogy okos leánykája a veszprémi apáca-nénik keze alatt növekedjék nemcsak testének állapotában, de Isten és emberek előtt való kedvességében is — ha mondom, szomorú valóság is, hogy némely szülőben sokkal nagyobb a divat szeszélyei előtt való szolgálai önmegadás, az idegennek és kivált a németnek szálnalmas majmolása, mint a magyar fajbüszkeség, a magzatok valláserkölesi érdekeire való jogos féltékenység, a hitelődökre néző kegyeletos érzés: mi ne a német nyelv propagálásával igyekezzünk orvosolni a bajt, ne a német nyelvnek nőiskoláinkban való melegebb felkarolása által törekedjünk elszoktatni az ilyen hiu gyenge szüléket a német nyelv istápolásáról hirhedeit zárdái neveléstől, hanem *elsőben is gondolkodjunk olesóság, közléség dolgában minél könnyebben hozzáférhető s jó tanerőkkel rendelkező prot. nőiskolákról a vagyontalanabb családok gyermekeinek számára is.*

Azután *teremtsünk közszellemet, melytől áthatva épen mi „magyar vallásúak“ örvendjünk az elsők között annak, hogy a szépen nekilendült magyarosodás, nemzeti géniusunk térfoglalása: ez*

és mivel Huszár orthodox főpap által nincs fölszentelve, s így töle a szentségek el sem fogadhatók, azért vitesse vizsgálatra Egerbe. Különben Verancsics a küldöttséget szóval is kérte, hogy e tekintetben ne görditsenek akadályokat útjába, hogy ő szabadon megvizsgálhassa prédikátorukat. Így tehát látni való, hogy Verancsics nagy kegyessége mellett mindenkép oda csavarta a dolgot, hogy Huszár Gált minél előbb Egerbe vitethesse, hol aztán a további teendőkről majd gondoskodott volna.

A küldöttség azonban a választ és utasítást nemcsak hogy el nem fogadja, de határozottan kijelenti, hogy ők még uralkodójuk parancsára sem lesznek hőhérok, s életök árán sem engedik Huszárt, „az eretneket“ elvinni Kassáról.

A hatalmas Verancsicsot, ki a királyi támogatás birtokában ilyesmihez szó va nem volt, annyira meglepte e bátor és határozott föllépés, hogy Huszár Gált azon föltétel alatt, ha a polgárság és helyőrség kezesését vállal és térítvényt állit ki, szabadon bocsátani ígerte, de egyúttal azt is követelte, hogy Kassán többé ne predikáljon, se szentségeket ne szolgáltatson, hanem ha újabb királyi rendelet követeli, Egerbe küldjék.

A küldöttség már e feltételeket elfogadta, de nem ám a város közönsége, mely a térítvény kiállítását egyenesen megtagadta. Egyúttal pedig a városi tanács újolag kéri Verancsicsot, hogy „mivel más magyar pap a városban nincs, és naponta sokan halnak meg gyónás és oltári szentség vétele nélkül“ helyezze szabadlábra

a *másodszori honfoglalási folyamat mihamarabb szerencsésen befejeződven*, elkövetkezzék az az álomnak is szép aranykor, melyben kunyhó és palota, koldus és király a hét vezér nevére esküdjék.

Ehez azonban legelsőbben is az szükséges, hogy bennünk, született magyarokban lakozzék minél több nemzeti önértet, önbecsülés. Önbecsületünk, mely az idegen elemeket a közoktatás körében is mentől szűkebb terjedelemben türi meg és tartja szükségesnek, sokkal több hódító erőt, assimiláló képességet ad nemzetünknek, mintha pl. oláh hecc-pópákat juttatunk olesó martyromsághoz. Azt pedig, hogy végleg és az utolsó talpalatnyi földig magyar legyen ez az ország, csupán ref. egyházunk politikája szempontjából is kívánnunk kell.

Félre tehát a német nyelvvél, a leendő magyar ref. anyák nevelő intézeteiben való ápolásának gondolatával, hiszen még nem is olyan régen volt, mikor e gyászba borult hazában a magyar nyelv s benne élő fajunk rongyokban járt, mint Hamupipőke, míg a betolakodó idegen Musa pávakevelységgel viselte fényes öltönyének uszályait; mikor ama rémséges kísértet lidércnyomá-a még oly fojtó vala, hogy jobbaink nagy rimázkodására is alig birt megalapulni az Akadémia, a Nemzeti színház, a Takarékpénztár s alig lehetett a magyar irodalom pártolása végett olvasó közönséget toborzani össze.

Félre azzal a szelid hazafisággal, mely veszedelmet nem tud látni a német nyelvben épen a nőiskolák tantermeiben honnan kerülnek ki, a kik, mint a családi tüzhely védszellemei, a gyermek-szoba hivatott gondozói új nemzedéket fognak léptetni a régi nyomdokába.

Félre azzal a túlzott szerénységgel, mely az u. n. magyar chauvinismus minden legkisebb létjogosultságát is kétség e vonja, sőt elég kislelkü s igénytelen, mint Izraelnek szolgáláshoz szokott nemzedéke, mely feledve

Huszár Gált olyformán, hogy továbbra is hítszónokuk maradhasson.

Verancsics azonban ezt nem fogadta el, sőt mivel a küldöttség által ígert kezes nem érkezett meg, visszavonja engedményét. Utasítja Zay Ferencet, hogy Ferdinánd király újabb rendeletéig Huszár Gált őrizet alatt tartsa.

S most már teljes erejéből újra azon munkál, hogy Huszár Gál hozzá Egerbe vitessék, a mikor aztán terve valósuland, Kassa meg lesz szababitva az eretnek predikátortól, s a reformáció ott gyökerében elfojtható. Félir tehát 1560. november 30-án Ferdinándhoz, hogy a tanáchoz és helyőrséghez küldendő levelében ezeknek hagyja meg Huszár Gál Egerbe szállítását, egyszerűs mind nyugtassa meg őket, hogy az ő rendeletére a püspök szeliden bánik el vele, s inkább meggyógyítani mint elveszíteni fogja. De még ezzel sem érte be Verancsics, hanem december 1-én pásztor-levelben tiltja meg a kassaiaknak, hogy az eretnek pap tanítását hallgassák. December 18-án pedig magához Huszárhoz is irt, kérvén őt, hogy hagyja magát Egerbe vinni, hol majd atyai bánásmódban részesülend s értekezhetnek nyugodtan.

Mint látható, minden utat, még az alakoskodást is megkísérli Verancsics, csak hogy kezére kerítse Egerben Huszár Gált, hogy többé ne okozhasson neki, de talán másnak se semmi bajt.

De Kassa és Huszár Gál barátai újra megmozgattak mindent, a szegény predikátor érdekében.

az egyiptomiak lenéző tekintetét, gyakran megemlékezett a husosfazekakról.

Félre azzal a balfelfogással, mintha valaki mivel nem is lehetne Királyhágón innen és túl, a német nyelv olyan-amilyen tudása nélkül.

Ezeknek helyébe lépjen az az eljárás, mely a felekezeti védő féltékenységen kívül a r.-kath. nőiskolák nemzetietlen jellege ellen a magyar kálvinista szülék hazafiúi érzületére apellál, s rámutat arra a nagy igazságra, hogy „a hazaszeretet az egyház iránti szeretettel együtt az emberi szívnek legszentebb érzelme. A haza ideiglenes egyházunk, mint az egyház örök hazánk; s ha mégis ennek hatásköre nagyobb, mint amazé, de központjuk mégis ugyanaz mindkettőjöknek, az Isten; egy érdekök: az igazság; egy menhelyök: a lelkiismeret; ugyanazok polgárai, t. i. gyermekeik testei és lelkei“. (Lecordaire II. levele.)

Ugy vagyon! Nekünk két hazát juttatott az isteni végzet: földit és mennyeit. Ez kettő, mégis egy. Ugy, hogy a ki hideg és közönyös a földi iránt, a mennyei iránt is ugyanilyen. Valamint Isten teremtette az emberiség óriás egységét, úgy abba Isten rendelte a nyelv, jellem, szokások, történetek szerint való nemzetesaládi különállást. Ehez képest, a ki a népek közé isteni kézzel vont határmegyéket bármi legkisebb eszközzel, bármily szépen hangzó jelszóval, tudatosan vagy öntudatlanul hantolgtatja, a világalkotó Bölcsesség ujjmutatásait téveszti szem elől.

Mi ne cselekedjük ezt. Távoly legyen tőlünk, hogy anyanyelvünk elhanyagolásával idegent művelve „oly mostoha apákhoz hasonlitsunk, kik második nejük gyermekeit bárszony ruhában, édes gyermekeiket pedig rongyokban járatják“. Távoly legyen tőlünk, hogy jó magyar és evangéliumi nevelésben részesült anyákra lévén szükségünk, a magyar nyelv és irodalom, biblia

és hittan, számtan és egyéb főfontosságú tárgyak alapos megismerésére is olyan kevés tanulási időből a német nyelvért pazaroljunk el csak egy drága másodpercet is. Sőt ellenkezőleg, rajta legyünk alkalmas és alkalmatlan időben, hogy ez a nyelv egy a közhasználatban, mint a pápista iskolákban és egyebütt is hovatovább minél több tért veszítsen; a német nyelvért esengő szülekét pedig a hőselkü dalnok eme felkiáltásával ébresztgessük lassanként öntudatra:

„Ti bálványimádók, hiuság rabjai!

Oh, mily gyöngék vagytok! Kiknél a hazának Fénye nem ér annyit, mint a hiuságnak Mulandó csilláma“.

„Szép csillag a honszeretet gyönyörűségesen ragyog“, mondja nemzetünk Tyrtaeusa. És hatalmas érzület a chauvinismus s a világpolgárius r.-katholicizmus szemben nemcsak a politikában, művészetben, kedvtelésben, hanem a tudomány, nemkülönben a nemzeti lét pilléreinek nyugvó s nemzeti karakterünkben oly mélyen gyökerező hely. hitv. egyház magasztos céljaira is a biztos siker reményével mozgósítható. Csak tegyük ez érzületet, mint a cselekvés egyik legbővebb kutfejét leányaink lelkének sajátjává, a prot. nevelés egyik vezérelvévé. meg fogja mutatni a jövő, hogy mint egykor Jósuének, nekünk is sikerülend egy legközelebbi új nemzedékben annyira birtokunkba venni az ígért földet, mikép nem kívánkozik közülünk senki apáca-klastromokba német szóra járni és ilyenformán nem fog meg-esni közülünk senkin — mint a malomba járon az ellisztesedés — hogy elhajolják atyái Istenének tisztele tétől.

Ettől az elvtől: „A haza minden előtt“, rövid és természetes ut vezet e hasonlóhoz: „Isten mindenek felett!“ Ennélfogva, a kinek szíven fekszik mennyei hazájának a nevelés körébe helyezett érdeke, az ma

A mi meg azt illeti, hogy vajjon nem volt-e hatással Huszár Gálra Verancsics atyai hangon tartott levele: határozott tény, hogy Huszár Gál annyira ismerte már Verancsics „atyáskodását“, hogy inkább óhajtott — érte mindenekre kész hivei körében — Kassán maradni, ha börtönben is, mint Egerbe menni, hol ellensége önkényének kiszolgáltatta volna magát.

Igy tehát, meg aztán mivel az újabb kérelmeknek s felterjesztéseknek sem lett semmi kívánt eredménye, maradt Huszár továbbra is a fogságban. A nemesek és magyar katonák kérelmére megengedte Zay Ferenc, hogy Huszár a fogházában öt felkereső hivel érintkezessen, s nekik Karácsony ünnepén predikálhasson. És a lelkészökért mindenre kész kassai protestánsok tödültek a házhoz, hol Huszár Karácsony első és másodnapján hirdeté nekik a ma született Krisztust, az igaz evangéliumi tanokat — s pedig utoljára. Igen! mert az események gyors egymásutánja a következő napon már határozott Huszár sorsa fölött, elszakítván őt a kassaiaktól örökre.

Ugyanis Szent János apostol ünnepén, december 27-én vette Zay Ferenc Verancsics felhívását, hogy haladéktalanul szállíttassa Huszárt Egerbe, s néhány szolgájával kocsit is küldött érte Kassára. Zay még aznap teljesítendő a püspök felhívását, nyomban intézkedett, hogy az elszállítás egész észrevétlenül történhessék meg. E célból kapuzárás idején a kapunál őrt álló magyar katonákat magához rendelte Zay, s

német karabélyosokkal helyettesítette. Mikor azonban a szokatlan dobszó nélkül elvonuló őrséget meglátta a nép, mely ekkor — ünnep lévén — a szokottnál nagyobb számban járkált az utcákon, egyszerre elterjedt a hír, hogy Huszár Gált Egerbe akarják vinni. Erre a magyar katonák azon házhoz vonultak, melyben Huszárt őrizték, s csatlakoztak hozzájuk az úton mindenrendű, rangú s állapotú emberek, részint fegyvert ragadva, részint anélkül. Mikor pedig a kocsit, melyben Huszárt el akarták vinni, a ház elé megérkezett, nagy zür-zavar keletkezett, a kocsist letaszították a kocsiról, a lovak elrohantak, a szolgákat bántalmazta a nép, s a kapitány ellen fenyegető kiáltások hallatszottak. E nagy zürzavart felhasználva, Huszár Gál néhány lelkes hive segélyével elhagyja börtönét, a nép oltalma és fedezete alatt Debrecen felé menekült.

Ekként Huszár megmenekült ellensége Verancsics kezeiből, de most már annál több torturának, nyomozásnak volt kitéve a szegény kassaiak. Kivált a tanácsnak volt nehéz helyzete, hogy magáról a részesség gyanúját a király előtt elhárítsa, hogy így valamiképen a várost ne érje a büntetés Huszár elmeneküléséért. Hosszas vizsgálat, kérelmezés után Ferdinánd akaratára, ki folyton azt dörögte a kérelmezők fülebe, hogy gonosz az ügy, gonoszul cselekedtek, végre is királyi biztosok küldettek az ügy megvizsgálására s a kiszabandó részeseinek megbüntetése végett. De arról, hogy akár egyesek, akár pedig a város Huszár Gál elmeneküléséért bűnhődtek volna, nincs semmiféle tudomá-

és holnap, holnapután és azutolsó napon is, a miként Joáb, Dávid hős vezére az öcsesét, akként lelkesítse Sionnak leányait: „Emberkedjünk a mi nemzetségünkért és a mi Istenünknek városaiért; az Ur pedig cselekedjék úgy, a mint neki tetszik! . . .“ Bizonyynyal elhígyjük, az lesz szent tetszése, hogy a pokol kapui ledőljenek.

Immánu-él!

Mezőlak, 1900. aug.

G. Szabó Mihály,
lelkész.

Kálvin egyházfegyelmi szabályzata.

I.

A tiszántúli egyházkerületi értekezlet által kiküldött bizottság, reformált egyházunk egyik oszlopemberének *Ritoók Zsigmond* ő méltóságának ama fegyelmi szabályzatát, melyet ő kiváló gonddal elkészített, jövő hó 5-én Debrecenben veszi tárgyalás alá. Sajnálnom kell, hogy ezen az igazán fontos ülésen nem jelenhettek meg. Ez azonban nem gátol engemet abban, hogy kisebbségi álláspontomat, melyet *Eröss Lajos* tisztelt barátommal együttesen — *a kisértés kérdését illetőleg* — eddig is elfoglaltunk, most is változatlanul fenntartsam. Sőt még most jobban meggyőződtem arról, hogy épen egyházunk jelen helyzetében, erre nagy szükségünk van. Micsoda hatása és tekintélye volna ennek a kálvini református egyháznak a saját hívei előtt akkor, midőn azt megengedi ugyan, hogy ezt bárki bármikor elhagyhassa, de ennek az egyháznak, a szentek közösségének, semmi joga ne legyen ám ahhoz, hogy a megátalkodott bűnbenélőket „mint rossz tagokat elmesse!“?

A tiszta, hamisítatlan kálvinizmusnak már a principiuma magában foglalja a kirekesztésig való elmenést.

sunk s még csak halvány nyomok sem mutatnak erre. Az azonban, hogy sok zaklatást kelle kiállniok, míg az ügy végre is a polgárok szívósságán megfeneklett, teljesen bizonyos.

Ezen zaklatások azonban Huszár Gált már épen séggel nem érintették, mert ő Debrecenben biztos menhelyet talált. Hogy mikor jött Debrecenbe s meddig volt itten körülbelől, most már meglehetősen tudjuk. Az egészen bizonyos, hogy 1561-ben már Debrecenben volt. Bizonyítja ezt a Kassáról menekülésének ösmert története. Ezen kívül *Mélius Péter* debreceni papnak 1561-ben megjelent következő című műve: „A Christus közbe íarásáról való predicaciok, melyeket *Mélius Péter* a Döbrötzöni Lelki Pásztor irt — Döbrötzönbe nyomattak MDLXI.“ melyet Debrecenben Huszár Gál nyomtatott. Ez ugyan csak következtetés, de olyan, melynél az okmány bizonyossága sem szilárdabb, mert *Mélius Péternek* egy másik, 1561-ben megjelent munkájáról maga Huszár Gál állítja, hogy azt ő nyomatta Debrecenben s ezen munkával pedig ama nevezettnek kiállítása teljesen összevág.

Mélius Péternek ezen épen most említett 1562-ben kiadott műve az Arany Tamás arianus tévelygése ellen iratott. Ennek ajánló levelét *Enyingi Török János* és *Török Ferenc* hunyadmegyei örökös főispánokhoz s a debreceni keresztyén atyafiakhoz Huszár Gál írta. Ezen ajánló levél kettős fontossággal bír, mert először határozottan mutatja, hogy 1562. elején Huszár Gál még Debrecenben volt, másfelől pedig biztosan eligazít arra

De ne én beszéljek most itt erről; hanem szólaltassuk meg magát a nagy és halhatatlan reformátort: *Kálvint*.

A német protestáns egyháznak egyik hírneves jogtudósa *Stahl* mondja azt,* hogy: „a kálvini egyház kebelében egy új s a pápaság által teljesen negligált elv valósult meg, az egyháznak a gyülekezetek általi kormányzása, a mely Isten dicsőségét van hivatva minél fokozottabb mérvben előmozdítani.“

És a nagy reformátor ezt a főséges elvét teljesen megvalósította akkor, midőn 1541. szept. 13-án száműzetéséből — a nép határtalan lelkesedése mellett — Genfbe visszatért. Ez az a nap, mely új élet kezdetét jelezte a genfi reformáció történelmében. Kálvin még csak meg se kérde a tanácsot, ha vajjon elfogadja-e már most amaz egyházfegyelmi szabályzatokat, melyeket ő Institutiójában lefektetett. Nem. Az ő visszahívása Strassburgból azt igazolta, hogy a genfi városi tanács a néppel együtt, kész alávetni magát a nagy reformátor által proklamált elveknek.

Kálvin nyíltan hirdeti, hogy az egyháznak nemcsak joga, de kötelessége is hívei felett szigorú fegyelmet gyakorolni. „Mert miként semmiféle állam, vagy csak egy falucska sem állhat fen a nélkül, hogy ne legyen olyan kormányzó fő, a ki abban a rendet egyenesen fentartsa: úgy az egyház is ehhez hasonló intézet, a mely ugyan a világi hatóságtól sokban teljesen eltérő, — de a melynek nem az a feladata, hogy az egyházat hivatásában zavarja, vagy gyöngítse, — hanem a leghatalmasabb segítséggel fentartsa és erősítse.“** Arra kell pedig főként vigyázni, hogy az egyház tagjai magaviseletök és cselekedetök által ne cáfolják meg azt, a mit ez nekik tanít. Ha ezek ekként nem élnek, az egyház akkor önmaga ellen cselekszik és dicsőségére épen nem szolgál, ha az ilyen fekélyes tagokat a

* Die lutherische Kirche und die Union.

** Instit. IV., Cap. 9.

nézve, hogy minő állásban élt Huszár Gál Debrecenben s a sokat vitatott debreceni lelkipásztorság kérdésében a legfontosabb bizonyíték.

Huszár Gál ajánló levelében először is magasztalja Debrecen, mely „Istentől bizonyynal megáldott vára, és a mennyei tudományban mind az egész Magyarország és Erdélységnek több sok helyeknek is világosító lámpása“, felemlíti aztán, hogy Debrecenben mily sokan hajoltak az arianus tévelygésekre, de a hívek buzgó vallásossága s az isteniszteletben tanúsított szorgalmatossága s a lelkipásztorok erős és igaz tudománya ismét megtérítette őket az Istenhez. Miután pedig lelkes szavakban inti a debrecenieket, hogy a jövő kísértésektől óvakodjanak, a tévelygéseknek az igaz tudománnyal álljanak ellen, így végzi ajánló levelét: „Ezeket a mostani tévelygéseket rendszerint minden tevelygésivel im én kinyomattam és a mint a ti lelki pásztortoktól érdemlitek, a ti nevetek alatt adtam ki, hogy ennek munkatételében az én szolgálatomat is ajánlhatnám a ti Ecclesiátoknak. Vegyétek jó neven azért és éljetez ezzel az Urnak tiszteletére, Debrecenben írta 1562-ik esztendőben Februariusnak 14-ik napján Huszár Gál, a kassai lelkipásztor. Exul.“

(Folyt. köv.)

maga kebelében *megettűri*. Olyan intézménynek kell azért az egyház kebelében létrejönni, a melynél fogva ez: az Isten törvényétől és a keresztyéni tiszta életnek utáról eltévedt tagot először atyafiságosan és nyilvánosan megint, bünteti és bűnbánatra hívja; és ha ennek semmi eredménye nem lenne, mint olyat, a ki épen tulajdon magaviselete által érdemetlen arra, hogy az egyház kegyelmi eszközeinek részese legyen, az egyházközösségből *ki kell zárni*.

Maga az Idvezítő adta a kirekesztés eme jogát az egyháznak és az apostolok valósággal éltek is azzal. Pál nevezetesen, mint ezt a Korinthusi levélből olvashatjuk, a vérfertőző házasságtörőt a Krisztus egyházából kizárja és őt a sátánnak átadja. A világi hatóságnak az egyház eme jogához csak annyiban lehet köze, ha ez a bűnöst — megbüntetés végett — neki átadja. A kuleshatalom teljesen az egyházné. A disciplinát érvényesen csak ez gyakorolhatja. Ennek azonban kötelessége szigorú fegyelmet gyakorolni.

Ugyan mi is lenne az egyház tekintélyéből, ha annak tagjai úgy viselkednének, a mint ez épen tetszenék nekik? Hova vezetne az, ha a bűnös egyháztagot gonosz magaviseletéért még csak meglakoltatni sem lehetne? Az ilyen egyház önkezekkel saját sirját ásná meg. Nem lenne annak semmi becsülete! Az egyházfegyelem alkalmazására különben is csak azokkal szemben van szükség, a kik tisztátalan és botrányos életet élnek. Már pedig inkább egy tag metszessék ki, mintsem ez által az *egész* test szenvedjen. Az egyházfegyelem tehát olyan fék, a melylyel azok tartatnak vissza, a kik az isteni rend ellen vétkeznek; sarkantyú az, a mely sokszor a resteket és közömbösöket is *tevékenyebb* életre ösztönzi, vagy néha vessző, a mely azokat ostromozza, a kik a keresztyéni élet ellen nyilvánosan hibáztak.* Azok, a kik ezt a büntető hatalmat gyakorolják, *első* sorban a lelkészek, a melléjük rendelt *seniorokkal* (Lásd Titus I., 5.) vagyis presbyterekkel, a kiknek jóindulatu, komoly és szentéletű férfiaknak kell lenniök, hogy az egyház büntető hatalmát teljes méltósággal gyakorolhassák.

Hogy Kálvin mennyire igyekezett a világi beavatkozás ellen megóvni az egyház fegyelmi jogát, nyilvánosan kitetszik ez a nagy reformátornak többszörös nyilatkozataiból. „A polgári felsőség” — ugymond — „semmi olyan dologba nem avatkozhatik, a mi az egyház joga. Azok, a kik azt állítják, hogy az Ur az egyházközsége e hatalmat *csak addig bízta rá*, míg olyan világi keresztyén hatóság akad, a ki azt méltólag megvalósítani tudja, esztelen és tarthatatlan álláspontot foglalnak el. Mert, méltán kérdehetjük, mi lenne a dologból, ha a polgári felsőség a bűnesetek iránt közömbös, vagy épen hanyag lenne; vagy pedig maga is fegyelmi eljárás alá esnék, mint ez Theodosius császárral megtörtént.”**

Világos dolog tehát, hogy Kálvin az egyházfegyelem gyakorlását se hierarchikus szellemben, sem pedig egészen az ő némely reformátortársainak értelmében akarta megoldani. Ő mind az egyházi, mind pedig a világi hatóság jogait sértetlennek és csorbitatlannak kívánja látni. Mindenik egymástól függetlenül menjen a maga útján s ne igyekezék egymás jogát csorbitgatni. Talán némelyek előtt paradoxnak is tetszhetik az az állítás, hogy a mint később az ő befolyása alatt Genfben a viszonyok alakultak, ő volt az *első*, ki a

„szabad egyház szabad államban” később sokat hangztatott elvet, legalább principialiter, felszínre hozta. Mert különben mit is kellene érteni e kifejezés alatt, hogy egyik a másiktól „teljesen függetlenül és önállólag” végezze a maga dolgait?!

Az az egyház, a melynek képe a Kálvin lelki szeméi előtt lebegett, a szentek közössége lett volna, a mely a maga köréből minden szennyet és tisztátalant kizártnak gondolt és a mely a maga tagjait abban a szabadságban nevelte, melyet az Idvezítő így fejez ki: „És megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká téssen titeket.” (János VIII., 32.)

Dr. Márk Ferenc.

(Vége köv.)

TANÜGY.

Adatok a debreceni ev. ref. főiskola gymnasiumából.

(Vége.)

III.

Közönségesen tudva van, hogy főiskolai gymnasiumunk osztályainak túltömöttsége évtizedek óta jogsult panaszok tárgya. Az államkormány időről-időre sürgetőleg ismétli országos törvényen alapuló figyelmeztetéseit és intéseit, főiskolai kormányzóságunk tudatában van a jelenlegi állapot tarthatatlan voltának s az ügyet buzgó szándékkal napirenden tartja az illetékes testületek és hatóságok tanakodásai alkalmával. Mindamelllett az évről-évre megújuló kényszer-helyzetben a beírásoknál az egyes osztályok létszámára nézve nem az országos törvény korlátai, nem is a tanulók és szülők jól felfogott érdeke, hanem a tantermek térfogata az irányadó. Pedig még így sem lehet minden jelentkezőt befogadni, a mint ez kitetszik a legújabb „Értesítő”-ből, melyben „Adatok az év történetéhez” cím alatt az igazgató a következő jelentést publikálja: „Mint már évek óta, úgy az idén is tanintézetünk nagy népessége miatt 60 ide jönni szándékozó tanulónak voltunk kénytelenek elutasító választ küldeni”. 60 elutasított szüle elégedetlenségére és panaszára nem csekély baj egy olyan tanintézet részéről, mely alapjait, erejét és virágzását a nagyközönség buzgó áldozatkészségének köszönheti és a mely nem egyes egyházközsége vagy városé, hanem az egyetemes magyar református egyházé, illetőleg első renden a tiszántúli református egyházkerületé, melyhez tehát minden magyar kálvinista gyülekezet, sőt minden magyar református ember jogot tart a tekintetben hogy fiaik a felvétel alkalmával másokkal szemben hátrányos elbánásban ne részesüljenek. Mindebből azonban nem az következik, hogy a jelentkezőket akkor is be kell irni, ha nem férnek az illető osztály tantermében, hanem igenis az, hogy a beírásnál minden magyar református tanuló egyenlő elbánásban részesül, közülök a kitűzött időben bárki akadály nélkül jelentkezhetik, a beírás személyválogatás nélkül eszközölhetik az előre közhírré teendő maximális létszámgig. — Ez a maximum természetesen nem mehet a végtelenségig, a mint hogy, miként fentebb érintök, eddig is határt szabott a tantermek nagysága, hanem elvégre valahára a törvényben megszabott maximum respektálandó. Jól tudom én, hogy miniszteri engedély mellett ezután is minden nagyobb veszedelem nélkül meg-megszeghetnők a törvényt, hiszen eddigi gyakorlatunk e tekintetben teljes reménnyel biztat, de vajjon

* Instit. IV. Cap. 12.

** Instit. IV., XI. Cap. 3. és 4.

a tanítás, a szülők és tanulók érdeke kellő kielégítést talál-e a miniszteri engedélyben? Erre megfelelnek a fentebb előre bocsátott statisztikai adatok. Megfelelnek az évenként kiosztott szekundákat feltüntető százalékok, megfelel az érettségien bukottak létszáma, megfelel a gymnasiumi tanfolyamról, a végcél elérése nélkül el-kallódók nagy tömege. Főiskolánk a gymnasiumi osztályok mellett ez időszereint 4 párhuzamos szakaszt tart fent, hogy a létszámnak megfelelő hét új párhuzamos szakaszt felállítsa: azt a tanügyi adminisztráció érdekei sem javallják, az anyagi erőforrások fogyatékos volta pedig éppenséggel lehetetlenné teszi. Ily helyzetben nincs egyéb hátra, mint a beírásnak az országos törvény értelmében való korlátozása. Sokkal kisebb baj az, ha a jelenlegi 60 szülőn kívül még vagy 60—70 panaszkodik a felvételnél való elutasítás miatt, mint ha 6—7 száz szüle tesz jogos szemrehányást fiaik tanításának és nevelésének fogyatékos volta miatt. Már pedig míg a tanárnak egy heti 2 órás tantárgyból, egy-egy tanulóval való érintkezésre, egy egész éven át, összesen 20 percnyi idő áll rendelkezésére, mint közelebb a VII-ik osztályban: addig a tanítás jó eredményéről s az egyes növendékek kellő begyakorlásáról szó sem lehet. A beírásnak ez a korlátozása nem sért semmi jogos érdeket, sőt a gymnasiumi oktatásnak egy igen nagy baján gyökeresen segít, ha szabály gyanánt kimondatik az, a mit a debreceni ref. gymnasium tanárkara már korábban, bár sikertelenül, indítványozott, hogy: „javító vizsgára és ismétlé-re utasított s az erkölcsi magaviselet tekintetében kifogás alá eső tanulók csak a rendes beírás után jelentkezhetnek és csak a törvényes maximum keretén belül iratnak be“. Ily módon t. i. eleget teszünk annak a minden oldalról hangoztatott sürgetésnek, hogy: „el kell háritani a gymnasiumból az oda nem való elemeket.“

IV.

Ámde tegyük fel, hogy főiskolánk kormányzósága a jövőben sem látja megengedhetőnek a tanulók fölvételének törvényszerű korlátozását. E sajnos esetben halaszthatatlannak látszik oly orvoslási módok keresése és alkalmazása, melyek a meglévő bajokat, — legalább bizonyos mértékben, — csökkenthetik. Ilyenek:

a) Az iskolai évnék a jelenleg szokásos három időszak helyett két félévre osztása.

b) A tanítási időnek lehető kinyújtása.

A két félévre osztás megfelelőleg egyrésztől főiskolánk régibb, állandó gyakorlatának, másrésztől a gymnasiumi növendékek lelki tulajdonságainak, a mennyiben a végzendő tananyag begyakorlása, kisebb egységekre osztás mellett, — sikeresebben eszközölhető s a további haladáshoz szükséges ismeretek elsajátítása eredményesebben foganatosítható.

Nagyobb akadályra fog találni a hagyományos szokásban a tanítási idő kinyújtása annál inkább, mert e tekintetben a szeptemberi beírások, pót-, javító- és magánvizsgák, különösen pedig a szeptemberi és decemberi pótérettségi vizsgák mai rendszere, továbbá az évfáráó közvizsgák szokásos módja, nem különben az iskolai jótétemények kiosztásának bonyolult ügye megannyi nehézségek gyanánt szerepelnek. Az elérendő cél azonban sokkal fontosabb, mint az a kényelem, mely a gátló körülmények elhárításának mellőzésével vagy halogatásával biztosítható. Szokásaink és eljárásaink körében vannak oly részletek, melyek immár módosítást, egyszerűsítést és javítást igényelnek. Igy például:

1. A beírásnál régebben felmerülő nehézségek jó-

résben enyésző félben vannak. mióta az itt tanult növendékek már a tanév végén beiratnak a jövő évre. Ha ez az eljárás kiterjesztetik az I-ső osztályba lépő, sőt általában az ujonnan jövő bármely osztálybeli tanulóra is: úgy a beírások befejezése a tanév elején pár nap alatt megtörténhetik.

2. A szeptemberi magánvizsgák megszüntetése, — a július végére kitűzött rendes terminusra való utalással, — minden nehézség nélkül foganatosítható.

3. Nagyon itt az ideje s a szükséges feltételek sem hiányoznak arra, hogy a szeptemberi és decemberi pót-érettségi vizsgák egyházkerületünk valamennyi főgymnasiumában felváltva tartassanak. Nincs arra többé elfogadható indok, hogy ezzel a rendkívüli teherrel kizárólag csak az az intézet sujtassék, mely növendékeinek nagy tömege miatt saját terhét is alig bírja.

4. A jelenlegi évfáráó nyilvános vizsgák mai alakjukban túlélték magukat. A felügyelet és ellenőrzés súlypontja már évek óta nem ezeken, hanem az illetékes szakközegek által foganatosított eljárásokon nyugszik. És e tekintetben egyházkerületünk gymnasiumai eléggé kedvező helyzetben vannak, a mennyiben a helyi felügyeleten kívül, — mely a tanórák meglátogatására is kiterjed, — egyrésztől az államkormány szakközege, illetőleg képviselője, másrésztől az egyházkerületi középiskolai felügyelő évenként beható vizsgálat tárgyává teszi a tanintézetek külső és belső életét, s a netalán tapasztalt hiányok, fogyatkozások, vagy bajok orvoslása s a tanintézetek fejlődésének és virágzásának biztosítása érdekében, — saját felsőségeik útján, — a szükséges lépéseket haladék nélkül megteszik. A mi pedig e vizsgálatok nyilvános jellegét illeti: már évek óta sajnos tapasztalható, hogy a társadalom, sőt a szüleközönség sem érdeklődik valami nagyon e vizsgák iránt. Az alsóbb osztályok közvizsgáin egy-két szüle olykor még megjelenik, de már a felsőbb osztályok közvizsgái iránt alig mutatkozik valamelyes érdeklődés. Ily körülmények között a jelenlegi évi közvizsgák, félévenként az osztályvizsgák, vagy szigorlatok által voltának helyettesítendő, melyek a szorgalmi-zak utolsó napjaiban osztályonként, a rendes tanórákon foganatosítandók, a szaktanáron kívül az igazgatótanács, vagy a tanári testület egy-egy tagjának jelenlétében és közreműködésével. Ezek a vizsgák aztán természetesen nem üres formaságul szolgálnának, hanem arra a célra volna rendeltetve, hogy a növendékek egyénenkénti begyakorlásának mértéke és fokozata, a promoteálás szempontjából, megállapíthatassék.

Ily módon lehetséges volna a már különben is idejét mult u. n. szüreti és vásári szünidők megszüntetésével, továbbá a karácsoni és husvétii szünnapok kevesbitésével a tanítási időnek, a közelebb mult iskolai évhez képest, mintegy 35—40 nappal való meghosszabbítása, mely a tanintézetünkben szokásos tanulói létszám mellett mintegy 116000 tanulói órának (a tanórák szaporulata szorozva a beirt tanulók létszámával) felel meg. Debrecen, 1900. augusztus 12.

Elek Lajos,
gymn. tanár.

KÖZÉLETÜNK.

Észrevételek a „kálvinista élıhetetlenség“-ről szóló cikkekre.

E beces lap mult számában Dombi Lajos támadást intéz a Pallas Nagy Lexikona ref. egyházi részé-

nek munkatársai ellen, mint akik vagy tájékozatlanságból hagytak ki abból felvételre érdemes férfiakat, vagy pedig azért, mert csak arra volt gondjuk, hogy magok bejussanak. Szerinte tertium non datur, de végül mégis a kálvinista élethetlenségnek tudja be az általa észlelt hiányokat.

Nem volnék köteles e támadás ellen védekezni, habár a legtöbb protestáns életrajz az én tollamból került is ki. Nem, mert hogy mi maradt ki, s mi lett fölveve, azért egyfelől a protestáns egyházi rész központi szerkesztője, másfelől az egész Lexikon szerkesztője tartozhatik felelőséggel, nem pedig én, vagy bármelyik más protestáns munkatárs. Ugyanis sem a címszók végleges sorozatát nem mi állapítottuk meg, sem pedig abban a szerencsében nem részesült talán egyikünk se, hogy az általunk felküldött cikkek közül ne tettek volna félre helyszüke miatt, kivált az utolsó három-négy kötetnél, melyek így is aránytalanul nagyterjedelműek lettek. Sőt, nekem legalább, nemcsak egész cikkeim (p. o. a Dombi Lajostól fölemlített egyének közül egy-kettőnek az életrajza) maradtak közlés nélkül, hanem még kiadott cikkeim is nem egyszer olyan törléseket szenvedtek, a melyekkel szemben — ha már alkalom nyílt reá — határozottan ki kell nyilatkoztanom, hogy értök a tudomány ítélőszéke előtt a felelőséget el nem vállalhatom. Elvállalom ellenben ugyanazoknak a Theologiai Ismeretek Tárában közölt alakjáért és tartalmáért, s általában az ebben közölt magyar protestáns tárgyú cikkekért, melyeket legjobb tudásom szerint és teljes pártatlansággal irtam, a melyekben azonban mindamellett is természetesen fordulnak elő tévedések, ám a felelőséget viselem értök, s az ítéletet is elfogadom, ha ez ítéletet nem byzantinismus, nem particularismus és nem dilettantismus sugallja.

Mert hiszen ugyanezen az alapon Dombi Lajos a Theologiai Ismeretek Táráért is intézhet hasonló támadást, még pedig ezért már kizárólag ellenem. Abba se lesznek t. i. felveve többen az általa elősoroltak és még mindama sok egyén közül, akiket épenúgy fölemlíthetett volna. Aki foglalkozott valaha eféle dologgal, vagy csak gondolkozott is róla, jól tudhatja, hogy bizonyos mértéket meg kell állapítani, s bizonyos határokat szem előtt kell tartani. Ezzel szemben aztán csupán az olyan kritikának van helye, mely azt mutatja ki, hogy a kimaradtak közül egyik vagy másik jobban megérdemelte volna a felvételt, mint a fölvetettek közül ez vagy amaz. Ilyen kritikát, mely azonban szaktudást, elfogulatlanságot és szel-s látkört feltételez, örömmel fogadok, s amennyiben lehet, tanulni is fogok belőle.

Meg kell jegyeznem azt is, hogy a Szinnyey-féle „Magyar írók élete és munkái” című vállalatnak épen azt rójják fel sokan hibájául, hogy ilyen mértéket föl nem állított, hanem válogatás nélkül, még az olyanokat is fölveszi, akik egy versen vagy cikken kívül egyebet sohasem irtak. Egyébirant a Bakócy és Dombi érdemeit föltüntetni kívánó Dombival szemben az igazság érdekében konstatálnom kell, hogy amióta a Theologiai Ismeretek Tára a betürendben elhagyta a „Magyar írók élete és munkái”, azóta jóval többször hivatkozik Szinnyey az én munkámra, mint a Bakócytól, különösen mint a Dombitól kapott „agán közlésekre.”

Visszatérve a Pallas Nagy Lexikonára, melyben körülbelül négyszáz cikkem jelent meg, tartozó kötelességem megmondani, bármennyire fog is hibáztatni érte Dombi Lajos, hogy azok írása közben kálvinista érdek soha sem vezetett, hanem kizárólag a tudomány

és igazság érdeke. Ennek szeretetében, valamint a protestáns egyház multjának és jelenének, személyeinek és eseményeinek ismeretében vagyok már annyira, hogy tájékozatlanságot ezen a téren mindeddig egymaga Dombi Lajos vetett a szememre. Erre a különvéleményre joga van, de semmi joga nincs arra, hogy minket, protestáns munkatársakat azzal gyanúsítson, mintha mi csupán azzal törődtünk volna, hogy magunk belejussunk a Lexikonba. A magam részéről megsughatom Dombinak, hogy én nem ajánlkoztam volt munkatársnak, engem felkért reá a Lexikon szerkesztője, még mikor hírét se hallottam megelőzőleg, hogy mire készül a Pallas. Legyen meggyőződve mindenki, hogy teljességgel nem rajtam mult, ha 16 kötetten keresztül a protestáns gyakorló lelkészi karból az egyetlen munkatárs voltam s épen úgy nem, hogy helyettem nem Dombi Lajost kérték fel ugyanannak a teendőnek tájékozottabb s önzetlenebb elvégzésére.

Ha Dombi Lajos a Pallas Nagy Lexikonában pápista irányzatot keres, azt ne abban találja, hogy talán több katolikus pap életrajza van benne, mint protestánsé, mert bizony amazok közül is maradt ki nem egy, a kiknek kimaradásán csodálkozom, hanem keresse és találja meg azt abban, hogy a magdeburgi centuriák íróit a Baronius életrajza „frivol történetgyártók”-nak mondja, a bőjt meg úgy van fejtegetve, hogy szinte kedvet kap az ember rá, stb. Ezek már nemcsak kálvinista érdekből hanem — a mi fő — általános szempontból is nagy hibák. Hanem persze, az ilyeneket nem támadja meg Dombi, mert e cikkeket nem a protestáns munkatársak irták, már pedig ő ezeket akarja bántani és gyanúsítani.

Ez már aztán igazán „kálvinista élethetlenség!”

Zorányi Jenő.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

80. A tiszántúli ev. ref. egyh.-kerület bihari egyházmegyéjébe kebeleztetett puszta-ujlaki ev. ref. egyház keletkezésének, fentállásának rövid története. (Vége.)

A mostani templom és torony azonban későbbben 1791. és 1792-ik években készült. Ezt igazolja a templom mennyezetén olvasható ezen felírás „A felséges Isten segedelméből, az Ur Istennek dicsőségére, ezen Urkázának építése kezdetett az 1791-ik esztendőben Pünköst hava 14-ik napján. Elvégeztetett 1792-ik esztendőben, Karácson havának 17 ik napján t. t. Vetési István úr predikátorságában, Erdeji János és Bodis István uramék főbiróságokban, és a szent Ekkla fő Kúratora Böszörményi István uram egész szorgalmatosságával. Készült a szent Eklésia költségével, és más bene-faktorok kevés segítségekkel együtt.

Ugyanezen időben öntetett harang hívja istenitiszteletra az egyházgyülekezet tagjait, melyen ezen körirat olvasható. A puszta-ujlaki szent eklésia öntette maga költségén 1792. 4 5 mázsás. Egy másik kisebb 2—3 mázsás harangot az 1847-ik évben öntetett az egyház újból, N.-várad Hornek Henrik által.

Újból zsidelyeztetett templom és torony az 1843. az az ezernyolcszáznegyvenharmadik esztendőben.

Az 1853-ik esztendőben a lelkészlakon egy 4 öles mély kút ásott 60 frt költséggel.

Az 1854-ik évben a szószék újból bevonatott zöld posztóval 12 p. forint költséggel.

Az 1857-ik évben a templom új deszka kerítéssel körülvétt, egyesek adakozásából.

Az 1862-ik évben az elzúllott székek helyébe új székek készítették s a templom falazata kijavított s meszeltetett közadakozásból.

Az 1863-ik évben a templom teteje újból zsindeleyeztetett.

1873-ban az iskolai helyiség átalakított 969 frt költséggel.

1878-ban az úri szent asztalhoz egy második ezüst kehely vétetett 28 o. é. frtokért.

1877-ik esztendőben az iskola udvaron egy 4 öles kút ásatott 60 frt költséggel.

1879-ik esztendőben az elült lelkészlak helyett 4 lakrészrel, kamarával, pincével ellátott kielégítő lelkészlak épített, 1830 frt crejéig, a szekeres munkákon kívül.

1887-ik esztendőben a templom új mennyezettel, új tetővel, új zsindeleyezéssel, a torony szinte új szarvazattal, réz gombbal ellátva bádoggal fedél alá vétetett 2335 frt 6 kr költséggel, mely összeget kevés kivétellel az egyháztagok fedezték.

Ugyanezen esztendőben a szószék felibe új korona készítettet ör. Sós Ferenc és fia József önkéntes 50 frt adományokból.

Az 1891-ik esztendőben a régi elavult deszka kerítése helyett a templomnak téglakerítés emeltetett 837 frt 81 kr költséggel. Ugyanezen esztendőben épített az egyház egy kis harangozó lakot, mely a templom kerítéssel egy ugyanazon költséggel épült.

Belhivatalnokok névsora 1768-tól 1897-ig.

I. Lelkészek :

Csanálosi István 1768—1787.

Váradai József 1787—1789.

Vetési István 1789—1794.

Höbe József 1794—1798.

Barca Áron 1798—1804.

Cserepes Sándor 1804—1824.

Imre István 1824—1830.

Biró István 1830—1844.

Lovas Dániel 1844—1848.

Szokolay József 1848-tól mai napig.

II. Tanítók:

Szentiványi István

Békési Mihály

Király Péter

Gazdag János

Engi József

Cseke Mihály

Kis János

Balog Zsigmond

Harmati János

Lengyel János 1848—1852.

Ercsei György 1852—1854.

Jancsó Sámuel 1854—1862. Sep

Nagy János 1862—1863. Ap.

Juhos Imre 1863—1869. Oct.

Kováts Lajos 1869—1870. Sep.

Seres János 1870—1873. Ap.

Boros Mihály 1873—1875. Ap.

Ecsedi Antal 1875—1879.

Fazekas Lajos 1879—1882.

Aranyi Lázár 1882—1888. Sep.

Gere Miklós 1888. Septől máig.

Pusztai-Ujlak, 1897. December 5 én.

Szokolay József,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gyülekezeteink köréből.** *Jákó-Hódos* derék lelkipásztortól vettük az alábbi nagyérdékű sorokat: „Nagytisztelétű Szerkesztő ur! Ha csodálkoznának azon, hogy oly régen néma hallgatásba merültem, magam is igazat adnék önöknek, mert hiszen nyughatatlan természetű ember vagyok, ki a régi ősök, mindenekfelett pedig a Krisztus által megvetett alapon minél többet szeretnék építeni s elégtételül szolgál azután, ha eszméimet ahhoz értők által érlelni látom, s várok, mert az idő meghoz mindent. Ha mi tévedünk is, tévedésünket kiigazítja a Mindenható bölcsesége. De miért hallgattam oly soká, azt is elmondom, ha meg méltóztanának engedni. Egy régi tartozásom volt én nekem, mely súlyos teherként nehezedett reám s lejáratkor mint a rozsz adós, mindig halasztásért könyörögtem. Az 1896-ik év ezer éves ünnepén a j.-hódosi ev. ref. egyház egy-értelemmel s közös akarattal elhatározta, hogy ő is emléket emel szerény falujában s tornyát felebb rakatja. Sugár toronnyal látja el. Oh, de itt is igaz, hogy ember tervez, Isten végez! Egymásután szomorú évek nehezettek e kicsiny község lakóira, melynek 2000 holdas területén ezer református embernek kell megtalálnia kenyerét, az időt tervünk végrehajtására mindig hátrább tettük, vártuk a boldogabb időt. Közben a lelkesedés lohad, az egyetértés bomlik, a cél messzebb távozni látszik előlünk. Pedig mindent elkövettünk intenzív gazdálkodás, takarékoskodás, tehetősek ajtaján zörgetés által, hogy a szükséges 2000 frtnak felét előteremthessük. És a jó Isten megsegített, mert habár itt is akadnak konkoly-hintők, kik inkább rontani, mint építeni szeretnék az Urnak hajlékát: immár derék presbyteriumunk közreműködésére tegnap, augusztus 12-én szép sugár tornyunkra a 135-ik dicséret és a „Légyen te kőfalaidban“ magasztos zengése mellett az egész község kicsinyje és nagyja jelenlétében feltehetjük a csillagot a torony egyéb jelvényeivel együtt. Megható volt látni, hogy szerény ünnepünk emelésére, értesítés nélkül siettek a szomszéd Szalárd, Szt.-Imre, Vajda, Félegyháza lakosai, de kicsiny templomunk — melynek kibővítését kénytelenek vagyunk akkorra halasztani, mikor talán mi is tökesegély-kölcsonnt nyerhetünk — nem volt képes befogadni az áhitatos lelkeknek seregét. Egy súlyos betegünk, kinek talán csak órák vannak hátra életéből, férje ölében vitette magát el a torony közelébe, hogy láthassa Krisztusának ragyogó csillagát. Oh, nem halt ki a hit még az emberek lelkéből, oh, van még keresztyéni buzgóság a földön. A község derék Elöljárói, kik 250 frtot szavaztak meg a torony emelésére, idegenek, kik közt vannak római katolikus és izraelita polgártársak is: együtt gyönyörködtek Veres Károly szalontai építész művében, ki immár 49 tornyot épített ihletett szerszámaival. Tudhatja mindenki, hogy ilyen építés alkalmával eltérők a nézetek s mindenki féltékeny a község tornyára. Három faluból jött vendégek jelentették, hogy északra, délre, keletre látszik hajolva a torony s csak mikor az állványok eltűntek, akkor látszóit, hogy egyenesen az ég felé mutat. Ezért van nekem sok dolgom és bajom; építeni, pénzt gyűjteni, munkára felügyelni, kinek volna inkább kötelessége, mint a lelkésznek, s ha valami baj van, kinek kellene először betörni a fejét?! De azt hiszem, Isten segédelmével ezen is túl leszünk. És most már hadd álljon hosszú időközön a buzgóság oszlopa, hadd hirdesse a világias emberek előtt, hogy

van még hit, szárnyal a buzgóság s a református népben van öserő s örökdió felette a mindent igazgató isteni kegyelem. Legmélyebb tisztelettel Jákó-Hódos, 1900. aug. 13. *Lévai Mihály*, ev. ref. lelkész. — **A mérki** ev. ref. egyház új templomának 1900. évi szeptember hó 2-án tartandó felavatási ünnepélyére az egyháztanács nevében Tukaacs Albert ev. ref. lelkész és Veres András gondnok meghívókat bocsátottak szét. Az ünnepély programja: 1. Templomavatási egyházi szertartás. Kezdődik 1/2 10 órakor. 2. Közébed délután 1 órakor, egy teríték ára 3 korona 20 fillér. 3. Tánemulatság délután 3 órától, 1 korona beléptidijjal. — **A hódmeső-vásárhelyi** ev. ref. egyház főgymnasia latin-magyar ny. tanszékére Muzsi János marosvásárhelyi h.-tanárt helyettes tanáru, Tölcséri István új-verbászi algymn. tanárt pedig a történelmi-földrajzi tanszékére rendes tanáru egyhangulag megválasztotta. Nevezettek egyhker. tanáregyesületünknek is kötelezett tagjai. Ugyanezen egyház kinevezte bizottságát az egyhker. egyh.-értekezlet elfogadásának intézése végett.

— **Debreceni főiskolánk** igazgató-tanácsának kezdeményezésére a főtiszt. és mélt. egyházkerületi közgyűlés főiskolánk összes tanszakaira vonatkozólag kimondotta s törvénybe iktatta, hogy jövőre soha senki sem vehető föl, irható be egyik tanszakra sem addig, míg az előző tanévről vagy tan évekről mindennemű iskolai tartozását ki nem egyenlítette. Az egyházkerületi közgyűlés emez üdvös határozatára, mely a tanított szülőket is megkíméli attól, hogy gyermekeik megterhelt bizonyítványait a pálya végén tetemes költséggel legyenek kénytelenek kiváltani, az iskolai év kezdetének közeledtével ez úton is sietünk felhívni a szülők figyelmét.

— **Tájékoztató.** A szatmári ev. ref. főgymnasiumban a következő isk. év szeptember 1. napján kezdődik. Szeptember 1-én d. e. 8—12. és d. u. 3—6-ig javító vizsgálatok. Szeptember 3. 4. és 5. napjain és pedig naponta csakis d. e. 8—12 óráig beírás és felvétel illetve pótló és magánvizsgálat. 6-án d. e. 8 órakor kezdődik a tanítás. Az isk. év ünnepélyes megnyitása szept. 9-én (vasárnap) lesz. A felvételnél minden tanuló személyesen és rendszerint atyja, anyja, gyámja, illetőleg azok külön megbizottja kíséretében tartozik az igazgatóság előtt jelentkezni. Mindazon tanulók, kik ezen intézetbe most először iratkoznak be, születési és újraoltási bizonyítványt tartoznak felmutatni a jelentkezés alkalmával, melynek hiányában egyáltalán fel nem vehetők. Aki a jelentkezés alkalmával születési bizonyítványt nem mutat fel, még ideiglenes felvételre sem tarthat igényt. A gymnasium 1-ső osztályába csak olyan növendékek vétetnek fel, kik 9-ik életévüket már betöltötték, de 12-ik életévüket meg nem haladták; 9 évesnél kisebb egyáltalán fel nem vehető. Javító és pótló vizsgálatokra csak azon tanulók jelentkezhetnek, kik ezen gymnasiumban tanultak, vagy az itteni javításra engedélyt nyertek. Tandíj: a protestáns vallású tanulók évi tandíja 61 korona, más vallásúaké 73 korona. Egy protestáns vallású tanuló egész évi tandíjmentessége 40 kor. más vallásúé 52 koronáig terjedhet. Az iskolai díjak két részben fizetendők, nevezetesen: a) az első félévre a beiratás alkalmával fizet a protestáns vallású 37 koronát, más vallású 43 koronát, mely összegekből, ha az illető folyamodott is tandíjmentességért, akár protestáns, akár más vallású legyen, 17 koronát előre lefizetni tartozik. b) A második félévi díjak február 1-től legkésőbb február 15-ig fizetendők és pedig a protestáns vallásúak 24 koronát, más vallásúak 30 koronát fizetnek. Ezen összegből 4 koronát a tandíjmentesek is tartoznak meg-

fizetni. Figyelmeztetjük a róm. kath., gör. kath. és izr. vallású tanulókat, valamint azon növendékeket is, kik a gyors írást szándékoznak tanulni, hogy a rendes tandíjfizetésnek fentebb megjelölt idejében, tehát félévenként előre tartoznak lefizetni dijaikat az igazgatóságnál. még pedig a róm. kath. és görög kath. tanulók félévenként 5 koronát, az izraeliták 6 koronát, a gyorsírást tanulók 4 koronát. Azok a kik hegedűben akarnak oktatást nyerni, minden hónap első napján 4—4 koronát fizetnek az igazgatóságnál. Szegénysorsu, jó erkölcsi viseletű és előmenetelű tanulók a díjfizetés alul a fentebb meghatározott összegig felmentést nyerhetnek. Ez iránt a főgmn. igazgatótanácsához címzett folyamodványok az első félévre szeptember 8-ig, a másodikra február 1-ig adandók be az igazgatósághoz. Ugyanezen időben kell folyamodni a Thury-féle ösztöndíjért is. Tápiintézeti segélyre csak azon tanulók tarthatnak igényt, kiknek beigazolt szegénységök mellett isk. bizonyítványukban több „jeles“, mint „jó“ tanjegy van, magaviseletük pedig jó. Ugy a tandíjmentességért, valamint segélyért mind ét félévben külön kell folyamodni. Azon tanulók, kik a „szegény tanulók könyvtárából“ könyv-segélyt akarnak nyerni, a beiratás idejében jelentkezzenek Bakesy Gergely főgymn. tanárnál Szatmár, 1900. aug. 17. Az igazgatóság.

— **A felső-szabolcsi** ev. ref. egyházmegye őszi rendes közgyűlését f. évi szept. 24—25—26. napjain fogja megtartani szokott székhelyén, Kis-Várdán. Tárgyai: államsegélyek kiosztása, egyházmegyei leányinternátus

— **Nyilatkozat.** Telegdi K. Lajos utóda: Eperjessy István könyvkereskedő Debrecenben a református énekeskönyvekről kiadott árjegyzékének fején az énekeskönyvek budapesti kiadását jogtalan utánzatnak mondja. Ezzel szemben Hornyánszky Viktor, mint a református énekeskönyvek budapesti kiadója, egy „Nyilatkozatot“ küldött be lapunkhoz, melyben kijelenti, hogy ezen énekeskönyvek kiadására a dunamelléki, dunántúli és tiszáninneni ref. egyházkerületek által van feljogosítva.

— **Halálozások.** Mély részvétellel olvastuk az alábbi gyászjelentést: „Márk Imre hajdúnánási gym. tanár, mint férj; Bíró Gyula kolozsvári áll. tanítóképző intézeti tanár, mint nevelő atya és neje Körtessy Róza, mint édes anyja; Herceg Sándorné sz. Szilágyi Juliska és Pethő József mint testvérek; Mircse Ferenc, illetőleg neje, Mircse Zsuzsanna mint anyós; Herceg Sándor, Márk Albert, Márk Ilona, Márk Ferenc és Márk Mihály, mint sógorok, az összes rokonság nevében fájó szívvel tudatják, hogy a forrón szeretett feleség, a feledhetlen jó gyermek, a szerető testvér, gyöngéd szívű rokon **Márk Imréné** szül. Pethő Berta él-tének 24-ik, boldog házas életének 3-ik évében csaknem hat hónapig tartó súlyos szenvedés után f. évi augusztus hó 17-én jobblétre szenderült. A megboldogultnak földi részei f. hó 19-én d. u. az ev. ref. templomban tartandó halotti beszéd után az új felső temetőkertben fognak nyugalomra tétetni. Hulló könnyeink, hirtelen elszállt örömeink s romba dőlt boldogságunk maradványai kísérik végső útjára! Megalázkodva rebejük az írás szavait: „Minden test olyan, mint a fű és az embernek minden dicsősége, mint a fűnek virága; megszárad a fű és a virág elhull . . .“ „De megmarad a hit, a reménység és a szeretet!“ H.-Nánás, 1900. augusztus 18.“ Legyen áldott az időnap előtt elhunyt ifjú nő emlékezete, a mélyen lesújtott férj pedig találjon enyhületet a minden vigasztalások mennyei kútfejenél. — **Tóth István** törökszentmiklósi földbirtokos, életének 82. évében f. hó 19. elhunyt. A megboldogultat, kibén Oláh

Antal öcsödi lelkész társunk apósát gyászolja, 20. délután kiterjedt rokonságának és Török-Szent-Miklós társadalmának élénk részvéte mellett helyezték örök nyugalomra. Béke hamvaira, áldás emlékére!

— **A hátrálékok befizetésére** tisztelettel kérjük illető előfizetőinket, különösen azokat, **a kik még a mult évről, sőt évekről sem tettek eleget kötelezettségöknek.** Egyszersmind kérjük az előfizetések megújítását is.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek. biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szíves figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

Szerkesztői üzenetek.

H. B. A kérdéssel nem szándékozunk tovább foglalkozni.
— N. I. Harasztos. — B. F. Vettük s ha erre a számra későn érkezett is, közzé fogjuk tenni

TARTALOM - JEGYZEK: Egyház és haza. G. Szabó Mihály. — Kálvin egyházfegyelmi szabályzata. Dr. Márk Ferenc. — Tárca: Huszár Gál. D. Nagy Sándor. — Tanügy: Adatok a debreceni ev. ref. főiskola gymnasiumából. Elek Lajos. — Közéletünk: Észrevételk a „kálvinista éhhetetlenség-ről“ szóló cikkre. Zoványi Jenő. — Adatok: a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez. A tiszántuli ev. ref. egyh. kerület bihari egyházmegyéjébe kebeleztet puszta-ujlaki ev. ref. egyház keletkezésének, fentállásának rövid története. — Különfélék. — Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályázat

a magyar-csanádi ev. ref. leány-egyház **lelkész-tanítói** állására.

Fizetés:

1. Készpénzben évenként 1200 korona.
2. Szabad lakás kerttel.
3. Fűtési átalány 120 korona, melyből a tanterem is fűtendő.
4. Más vallású gyermekektől személyenként 8 korona.
5. A főt. egyházkerület által megállapított stóla.
6. Apátfalvai ev. ref. vallású növendékek vallásbeli oktatásáért 100 korona.

Kötelessége a megválasztottnak az összes lelkész-tanítói teendőkon kívül a kántori teendők végzése, köteles mint lelkész-tanító vasárnap egyszer, sátoros ünnepeken kétszer istentiszteletet tartani. Köteles az egyház számadásait gondnokkal összeállítani, s általában az egyház anyagi ügyeinek vezetése körül fölmerült minden írásbeli munkák végzésében gondnoknak segítségére lenni. Köteles minden héten egyszer az egy kilométerre fekvő Apátfalvára átmenni az

ottani ev. ref. tanoncok vallásbeli oktatása végett. Az állás egy évig ideiglenes, mivel a leány-egyház anyasítása küszöbön van.

Kérvények f. év szept. 10-ig, a makói anyaház lelkészi hivatalához küldendők.

1-2

A makói ev. ref. egyház tanácsa.

Pályázat.

A sarkadi ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy **leánytanítói** állomásra.

Javadalma: 800 korona évnegyedes részletekben előre kiszolgáltatva.

Lakás természetben, két szoba, konyha és kamara — kerttel.

Kötelessége: a II-ik leány osztály vezetése az egyh. kerületi tanterv szerint. Kántor akadályoztatása esetén templomban és temetéseknél éneklés, de a temetési stóla az éneklő.

Méllékjövedelem: Két puszta iskolában, szerdán és szombaton délután vallástanításért, egyikben 120, másikban 80, összesen 200 kor.

Kérvények aug. 28-ig alulírotthoz küldendők.

Sarkad, (Bihar m.) 1900. aug. 14.

Balog Ambrus,
ev. ref. lelkész.

2-2

Nagytiszteletű s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmúlászthatatlan kötelességemnek tartom a nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchényi-utca 1805. szám alatt volt,
1899. év november hó 1-től

Darabos-utca 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabécsült pártfogás, hogy évente **10—15 ev. reform. egyháznak** szolgálók munkámmal s magam is, mint református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

Továbbra is szíves pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona-építő.

A nagytiszteletű **lelkész** urak és **egyházi hivatalok, tanító** urak és **iskolák** szives figyelmét felhívom, hogy az idei tavaszi közgyűlés határozatával és a főtiszteletű egyházkerülettel megkötött szerződésém értelmében a **tiszántuli ev. ref. egyházkerület főbizománya**sává lettem, minek folytán **az összes népiskolai kézi és vezérkönyvek, gimn. vallástani könyvek**, valamint az **egyházkerület száraz bélyegzőjével ellátott anyakönyvi ivenk és kivonatok** (csakis ezen lebélyegzett példányok használhatók) ezentul **kizárólag tőlem** rendelhetők meg.

Ezzel kapcsolatban **nagy tanszer-raktárt** rendeztem be, hogy az iskolák **saját kényelmükre** minden szükséges taneszközt **egy helyen** szerezhessék be. — Addig is, míg augusztus közepén megjelenő **kimerítő nagy képes árjegyzékem** szét fog küldetni, tisztelettel kérem, hogy b. megrendeléseikkel hozzám fordulni méltóztassanak, röviden csak annyit jegyezvén meg, hogy az összes tan- és vezérkönyveket **az eddigi feltételekkel**, a tanszereket pedig az árjegyzékemben feltüntetett **legolcsóbb árak** mellett szállítom, s a lelkész és gondnok ur aláírása ellenében **1—3 havi hitelt** nyitok.

Ezen kiadványok jövedelme **egyházi czélokra** fordítván, vállalatom támogatása mindenki részéről kulturális czélt mozdít elő, ezzel szemben a magam részéről ígérem, hogy pontos és kifogástalan kiszolgálás által igyekezni fogok az egyházkerület érdekeit tőlem telhetőleg szolgálni.

Debreczen, 1900. augusztus hó

Kiváló tisztelettel

László Albert,

iskolai könyvkereskedése és tanszerraktára,

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kizárólagos bizománya.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hos: zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emellett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árui versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak azt üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközöltnének.

Pontos ezimre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!